

Metatietosanasto

Matti Pitkälä

Uudistuneen RDA:n koulutukset

8.12.2022

Metatietosanasto, palvelun kuvaus (1)

- *”Metatietosanasto on osa Finto-sanastoryhmää. Se sisältää aineistojen [bibliografisessa] kuvailussa tarvittavia suomen- ja ruotsinkielisiä termejä ja ilmauksia. Sanasto soveltuu myös asiakaskäyttöliittymissä näkyvien otsikoiden valintaan. Sanasto auttaa metatiedon automaattista käsittelyä (koneluettavuus, automaattinen käännösmahdollisuus eri kielille, linkitettävyys).”*

([Kansalliskirjaston verkkosivut](#))

Metatietosanasto, palvelun kuvaus (2)

- *”Sanaston termien käyttö vakiinnuttaa kuvailevan metatiedon sanastoa, ja samalla yhtenäistää kuvailua tiedonhaun tuloksellisuuden edistämiseksi. Sanaston tarkoitus on myös helpottaa metatiedon tuottamista kokoamalla kuvailussa tarvittavaa sanastoa ja ilmauksia sekä selkeyttää näihin liittyviä käsitteitä.”*

Palvelun kuvaus (3)

”Sanasto on jäsenneilty [RDA-tekstin](#) ja [LRM-käsitemallin](#) määrittelemälle entiteetti-suhde-rakenteelle. Kullakin termillä ja fraasilla on pysyvä URI-tunniste.

[--]

Sanasto ei sisällä teoksen aihetta kuvaavaa sanastoa esim. asiasanoja.”

Metatietosanaston ylläpito

- Sanastoa ylläpitää Kansalliskirjasto. Terminologian osalta kehittämisessä ovat keskeisessä roolissa [kansalliset kuvailun asiantuntijaryhmät](#):
 - Kuvailevan metatiedon asiantuntijaryhmä (Kumea)
 - Toimijakuvailun asiantuntijaverkosto (ToiKu)
 - Musiikin metatiedon asiantuntijaryhmä (Muusa)
 - Sisällönkuvailun asiantuntijaryhmä (Sisku)
 - Kuvailustandardiryhmä (Kusti)

Sanaston ylläpito (2)

- Sanastolla ei ole omaa ehdotusjärjestelmää (kuten YSOlla). Ehdotuksia, kysymyksiä tai muuta palautetta voi lähettää sanaston etusivulla olevan palautelomakkeen kautta tai sähköpostitse osoitteeseen met-sanasto@helsinki.fi
- Sanaston ylläpitäjä toimittaa kuvailuryhmien ulkopuolelta tulevat termiehdotukset ryhmien käsittelyyn – tällaisia ehdotuksia tulee hyvin harvoin, tästä syystä ei ole toistaiseksi katsottu tarkoituksenmukaiseksi tehdä sanastolle ehdotusjärjestelmää

Sanaston ylläpito (3)

- Kuvailun asiantuntijaryhmiltä saadaan termin muoto, mahdollinen määritelmä tai käyttöhuomautus sekä termin sijainti sanastossa (sanaston ylläpito osallistuu tarvittaessa näiden määrittelyyn)
- Suuri osa termeistä tulee suoraan RDA:sta

Sanaston ylläpito (4)

- Sanaston kehittämisen tukena Kansalliskirjastossa toimii *Metatietosanaston ylläpitoryhmä*, johon kuuluu kuvailun ja kuvailusääntöjen asiantuntijoita sekä sanaston teknisestä ylläpidosta vastaava asiantuntija
- Sanaston ruotsinkielinen versio tuotetaan Åbo Akademin kirjastossa.

Mitä Metatietosanasto ei ole

- Metatietosanasto ei ole kuvailusäännöstö eikä sovellusohje - nykymuodossaan se tukee ja on kansallisena tietovarantona osa kansallisten kuvailun asiantuntijaryhmien määrittelemää ja RDA:han perustuvaa suomalaista kuvailukäytäntöä
- [Asiantuntijaryhmien kuvailuohjeissa tai -oppaissa](#) viitataan tarvittaessa sanastoon kun sanaston termejä on tarkoitus käyttää kuvailussa
- Sanaston termit/fraasit voivat olla joko suoraan RDA:sta tulevia tai kansallisia, molemmissa tapauksissa niiden käyttö määritellään ja ohjeistetaan kuvailuryhmien ohjeissa.

Tätäkin Metatietosanasto ei ole

- Sanasto ei myöskään ole ohjeistus siitä, miten termejä esimerkiksi MARC 21-formaatissa käytetään - mutta termeihin voidaan joissakin tapauksissa lisätä käyttöesimerkkejä (ongelmana että esimerkit pitää muistaa myös korjata kun kuvailukäytännöt tai sovellusohjeet muuttuvat)
- Sanastossa ei ole ohjeita sen sisältöjen käyttöön kirjastojärjestelmissä.

Metatietosanaston hierarkia (1)

- Sanasto jakaantuu kahteen pääosioon:
 - *RDA-käsitteet*
 - *Muut kuvailussa tarvittavat käsitteet*
- *RDA-käsitteet* jakaantuu RDA-entiteettien mukaisiin kategorioihin: teos, ekspressio, manifestaatio, kappale, henkilö, yhteisö, suku sekä näiden väliset suhteet.
 - Hierarkiassa on myös ylätasen kategoriat Ajanjakso ja Paikka, mutta näissä ei ole vielä termejä

Metatietosanaston hierarkia (2)

- RDA:n entiteetit ja niihin kuuluvat kuvailuelementit ovat Metatietosanastossa käsiteryhmiä, joihin kuvailuelementteihin liittyvät termit eli käsitteet on sisällytetty
- Kaikki käsitteet sisältyvät johonkin ryhmään. Teknisistä syistä joitakin kuvailussa käytettäviä käsitteitä on jouduttu viemään sanastoon käsiteryhmä-tasolle
- Sanasto sisältää toistaiseksi myös joitakin ISBD-kuvailusääntöjen mukaisia käsitteitä

Metatietosanaston hierarkia (3)

- *Muut kuvailussa tarvittavat käsitteet* -osio vastaa tarpeisiin laajentaa sanastoa nyt ja tulevaisuudessa
- Aluksi sisältönä MARC 21 -auktoriteettikuvailussa tarvittavia entiteettityyppejä
- Seuraavaksi mukaan KAM-sektorin aineistotyyppilistaus (2023)

Metatietosanaston hierarkia (4)

Metatietosanasto

Sisällön kieli suom

A-Ö Hierarkia Ryhmät Uudet

- Muut kuvailussa tarvittavat käsitteet
 - Aineistotyyppi
 - MARC 21
 - MARC 21 -auktoritetit
 - MARC 21 -bibliografiset
 - RDA-käsitteet
 - Ajanjakso
 - Ekspressio
 - Kappale
 - Manifestaatio
 - Paikka
 - Suhteet
 - Teos
 - Toimija

Tietoja sanastosta

NIMI Metatietosanasto

KUVAUS Metatietosanasto on aineistojen ilmausten kokonaisuus, joka sisältää kuvailuohjeiden mukaista terminologiaa kuvailevan metatiedon tuottamiseksi tuloksellisuuden edistämiseksi.

Metatietosanaston rakenteelliset Requirements for Bibliographic Categories -kategorioihin: teos, ekspressio, suku sekä niiden väliset suhteet.

Termi teos viittaa itsenäiseen teokseen.

Termi ekspressio viittaa teokseen, joka voi olla muodoltaan äänitallennus, musiikkinuotinos jne.

Uutta: uudet-välilehti

Metatietosanasto

Sisällön kieli suomi

A-Ö

Hierarkia

Ryhvät

Uudet

marraskuu 2022

eläin
henki
henkilö
jumalolento
kehitysjohdaja
marsalkka
Raamatun henkilö
suku
taruhahmo
tutkimusjohtaja
yhteisö

elokuu 2022

kustantamo
urheiluseura

kesäkuu 2022

Akustinen taltiointi, analoginen suora tallennus
Julkaisussa väritettäviä kuvia.
korjauslehti
pistekirja
Sähköinen taltiointi, analoginen suora tallennus
Sähköinen taltiointi, analoginen sähköinen tallennus
Sähköinen taltiointi, digitaalinen tallennus
Tunteamaton taltiointi ja tallennus

toukokuu 2022

Tietoja sanastosta

NIMI

Metatietosanasto

KUVAUS

Metatietosanasto on aineistojen ilmausten kokonaisuus, joka sisältää kuvailuohjeiden mukaista termien kuvailevan metatiedon tuottamiseksi edistämiseksi.

Metatietosanaston rakenteelliset Requirements for Bibliographic I -kategorioihin: teos, ekspressio, suku sekä niiden väliset suhteet

Termi teos viittaa itsenäiseen teokseen

Termi ekspressio viittaa teoksen muotoon, joka voi olla muotoaan ääntä, musiikkinuotinos jne.

Tulossa: sisältöjä uudesta RDA:sta

- Uuden [RDA:n elementtien arvosanastot](#) siltä osin kun puuttuvat Metatietosanastosta
- Muutoksia suhdetermeihin (kesken)
- Aikataulu: siihen mennessä kun uusi RDA otetaan käyttöön (~2024).

Tulossa:

Metatietosanaston kehittämissuunnitelma

- Tekeillä osana Kansalliskirjaston Linkitetty kirjastodata -hanketta
- Suunnitelma valmistuu alkuvuonna 2023
- Sisältää mm. seuraavia näkökulmia:
 - Sanaston esittely, rakenne, ylläpito ja tuotanto
 - Sanaston tarkoitus ja hyödyt
 - Sanaston kattavuus
 - Suhde kuvailuohjeisiin/formaatin sovellusohjeisiin
 - Näkökulma sanaston mahdolliseen laajentamiseen kun tarpeita ilmenee
 - Tiekartta kohti uutta RDA:ta ja BIBFRAMEa
 - Yhteistyö KAM-sektorin kanssa.

Kiitos!

met-sanasto@helsinki.fi

<https://finto.fi/mts/>